

הרב ברוך פסח הכהן מנדלסון ר"מ במתיבתא דישיבת ר' יצחק אלחנן

כוונה בקריאת שמע

שנינו (ברכות יג.), היה קורא בתורה (פרשת ק"ש) והגיע זמן המקרא (זמן ק"ש), אם כוון לבו יצא. הגמרא מסבירה במסקנתו דלמאן דאמר מצוות אינן צריכות כוונה, היה קורא בתורה רק להגיה אם יש טעות בספר תורה ובזמן קריאת שמע הוא "קורא" סתם. רש"י מסביר שהוא "לקרות בתורה בעלמא" בד"ה כוון לקרות.

וקשה, מה ענין כוונה אצל קריאה. וגם פירוש רש"י שקורא להגיה אינו יוצא "דאפילו לקריאה נמי לא מתכוון". וקשה נמי איך שיך כוונה לקריאה, ומאי נפקא מינה יש אצל המ"ד שסובר בדרך כלל שא"צ כוונה. ועוד קשה מה שהקשו התוס' בד"ה בקורא דאכתי הא קא קרי וצריך להיות יוצא, וגם למה מונע רש"י את עצמו מפירוש התוס' שקורא להגיה שהוא אומר ה"כתיב", ואם כוון הוא שאומר ה'קרי' כנקודתן וכהלכתן – הפירוש הפשוט.

בספר אור צבי כתב לתרץ קושיות אלו ע"י פירוש תלמידי רבינו יונה בסוגיא זו. ר' יונה מפרש שהסופר כשמגיה פעמים מזכיר התיבות בשפתים, ואם כוון לבו היינו כשהוא קורא כל הפסוקים כדין. בזה מסביר הספר "אור צבי" דברי רש"י "דאפילו לקריאה נמי לא מתכוון" כשקורא להגיה – דבלי "כוונה" אינו קורא כל התיבות. וקשה לי, דא"כ קושיית התוס' אינו מובן "דאכתי הא קא קרי" – דהוא לא קרא כל התיבות.

ולכן נלע"ד לומר בהקדם מספר פני יהושע שהקשה על דמיון הגמ' מק"ש לכל התורה בענין מצות צריכות כוונה, שאולי שאני ק"ש שפסוק "על לבבך" מצריך כוונה דוקא ורק בק"ש. ותירץ שמ"על לבבך" לומדים רק שצריך "כוונה" לפירוש המילים, ולא כוונה לצאת, ועכשיו אפשר לדמות ק"ש לכל התורה בענין כוונה לצאת. והמשנה שאומרת היה קורא בתורה, פירושו לפי ההו"א של הגמ', שהוא לומד בהבנה לפירוש המילים, "ואם כוון לבו" הוא כוונה לצאת. ולמסקנת הגמ' הקורא להגיה קורא בלי פירוש המילים ואינו יוצא, "ואם כוון לבו", דהיינו שיש לו כוונה לפירוש המילים, יצא.

השתא דאתית להכי אפשר לפרש המחלוקת כאן בין רש"י לתוס' על פי החקירה דמהו עצם מצות קריאת שמע – סתם קריאת פרשת שמע או קבלת עול מלכות שמים שפועל באופן קריאת פרשת שמע. תוס' סוברים שהמצוה סתם קריאה בעלמא ולכן הקשו דאכתי הא קא קרי. אבל זה לא קשה כלל לרש"י שסובר שעצם מצות ק"ש הוא קבלת עול מלכות שמים שאפשר לקיים רק ע"י קריאת הפרשה עם כוונה לפירוש המילים. לפי זה מובן ג"כ למה לא רצה רש"י לפרש כפירושה של בעלי התוס', דהוא סובר שבלי הבנת פירוש המילים לקבל עול מלכות שמים אינו יוצא.

עיינן להלן בעמוד דת"ר הדברים על לבבך יכול תהא כל הפרשה צריכה כוונה תלמוד לומר האלה עד כאן צריכה כוונה מכאן ואילך אין צריכה כוונה. רש"י פירש עד על לבבך, ותוס' פירשו עד בכל מאדך ששני פסוקים אלו מדברים ביחוד ה' באהבתו וביראתו. וצריך לברר מחלוקתם.

ועוד הקשה המהרש"א על התוס' מגמ' (יג): דפסק דעד על לבבך בעמידה מכאן ואילך לא. ופירשו רש"י ותוס' שם שכשהוא מהלך בדרך צריך לעמוד במקומו לקרוא פסוקים אלו – עד על לבבך – משום כוונה. ותירץ המלא הרועים שתוס' (יג). סובר כדעת הגאון שמביא הרא"ש בסימן ג' דצריך לעמוד משום דלא ליחשב קריאת עראי ולא משום דצריך לכוון. וצריך לברר לפי שיטת התוס' למה צריך כוונה רק עד בכל מאדך וצריך לעמוד עד על לבבך.

ונ"ל לבאר ע"פ תרי דיעות ברשב"א האיך מבינים סוגיא זו למ"ד מצוות א"צ כוונה. בדיעה א' סובר דהגמרא כאן מדברת על כוונה לצאת אבל צורך כוונה היינו רק לכתחילה. ובדיעה ב' הוא סובר שכוונה כאן היא לעיכובא, אלא שהכוונה היא להבין פירוש המילים אבל כוונה לצאת אינו צריך. ולכאורה אפשר להסביר מחלוקתם ע"פ החקירה הנ"ל שבדעה ראשונה סובר שעצם מצות קריאת שמע הוא סתם קריאה בעלמא דלכתחילה צריך להיות בכוונה לקבלת עול מלכות שמים ובכוונה לצאת. ובדעה שנייה סובר שמצות קריאת שמע הוא קבלת עמ"ש באופן קריאת פרשיות אלו עם הבנת הדברים לעיכובא (אבל אינו צריך כוונה לצאת חובתו).

ואפשר לומר שרש"י לשיטתו סובר שהכוונה כאן היא כוונה לפירוש המילים כדי לקבל עול מלכות שמים. א"כ הגמ' (יג). דצריך כוונה והגמ' (יג): דצריך לעמוד משום כוונה עד על לבבך מסתבר. דאם קבלת עול מלכות שמים עיקר א"כ צריך לכוון עד המילים שצוה לכוון בהבנת הלב דהוא על לבבך.

אבל התוס' (יג.) סוברים שעצם מצות קריאת שמע היינו קריאת הדברים בלבד, ועיקר הקריאה הוא ההגדה של יחוד ה' באהבתו וביראתו, ולכן אין צריך להגיד יותר מהגדה זו דהיינו עד בכל מאדך. הכוונה לצאת שהגמ' מדברת בו הוא ג"כ רק על פסוקים אלו. אבל העמידה בשעת הליכה (לפי רש"י ותוס' יג:) שהוא משום דצריך צורה הראויה לקבלת עול מלכות שמים כולל גם הפסוק עד על לבבך, דצריך לומר גם הציווי להגיד הגדה וקריאה זו של אָמוֹן לה' בצורה הראויה.